

GENEL İCRA HUKUKU İLE KARŞILAŞTIRMALI KAMU İCRA HUKUKUNDA HACİZDE İSTİHKAK İDDİALARI VE DAVALARI

*Dr. Aziz TAŞDELEN**

GİRİŞ

Kamu alacağı'nın tahsili Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ile düzenlenmektedir. Kamu alacağı genel bir anlatımla, kamu hizmetinin karşılanması amacıyla devletin kamu gücüne göre koyduğu malî yükümlerden doğan alacaklardır¹. Dolayısıyla AATUHK. malî bir kanundur². Bu haliyle kamu alacağı vergi alacağını da kapsayan bir üst kavramdır. AATUHK. ile ödenmeyen kamu alacaklarının zora dayalı olan tahsili aşaması düzenlenmektedir. Kamu alacaklarının tanımlanmasında gerekli unsurlar asli, fer'i ve diğer kamu alacakları şeklinde sınıflandırılmıştır (AATUHK.m.1). Bu unsurlardan yararlanarak kamu alacağı "Devlete, il özel idarelerine ve belediyelere ait asli (vergi, resim, harç, ceza soruşturmasına ait yargılama giderleri, vergi cezası ve para cezası), fer'i (gecikme zammı ve gecikme faizi) ve diğer alacaklar (sözleşme, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeden doğan alacaklar dışında kalan ve kamu hizmetinin görülmesinden kaynaklanan alacaklar ile Tahsili Emval Kanunu'na göre tahsil edilmesi gereken alacaklar)" şeklinde tanımlanabilecektir³.

Kamu icra hukuku maddî ve şeklî vergi hukuku ayırımında şeklî vergi hukuku içerisinde kalmaktadır⁴. Diğer vergi kanunları gibi, hukuksal

*Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Görevlisi, Avukat.

¹ KARAKOÇ, s.15

² KUMRULU, s.647.

³ Kamu alacağı kavramına ilişkin diğer tanımlar için bkz. BAYRAKLI, s.14; KARAKOÇ, s. 15; KUMRULU, s.655; Ayrıca, İİK.'nin 47 nci maddesinde "Devletin bir akitten veya haksız fiilden doğan alacakları hakkında bu kanun hükümleri cereyan eder." şeklindeki ifadesi AATUHK.'nin 1 nci maddesi ile uyumludur.

⁴ KUMRULU, s.649, 650.

temelini Anayasa'nın 73 ncü maddesi oluşturmaktadır. Yani, "kamusal malî yükümlerin kanunîliği" ilkesi gereği, kamu alacaklarının usulüne uygun ödenmemesi durumunda zorla tahsil edilebilmesine ilişkin kuralların "kanun" ile düzenlenmesi gerekmiştir⁵. Kamu alacağının tahsilini konu alan dalm adı belirlemede farklı kullanımlar bulunmaktadır⁶. Ancak, kanunun kamu alacakları kavramına dayalı olması ve genel icra hukuku ile deyimisel uygunluk taşıyacak şekilde "kamu icra hukuku" şeklindeki nitelendirmenin kullanılmasının uygun olacağı kanaatindeyiz⁷. Bununla birlikte sadece vergi hukuku kapsamındaki kamu alacakları açısından, daha dar anlamda, "vergi icra hukuku" şeklinde tanımlanması ve vergi hukukunun bir alt dalı olarak kabulü de mümkündür. Bu nedenlerle kamu icra hukukunu "usulüne uygun ödenmemiş kamu alacağının zor kullanılarak tahsilini düzenleyen hukuk dalı" şeklinde tanımlamak mümkündür⁸.

Kamu icra hukukunda ayrı olarak, özel hukuk ilişkisinden doğan alacakların tahsili için cebri icra kuralları İcra ve İflas Kanunu'na tabidir. Bu kanundaki düzenlemeyi "genel icra hukuku" olarak nitelendirmek mümkündür. Genel icra hukuku, "alacakların Devlet kuvveti yardımı ile alacağını tahsili usulünü gösteren hukuk dalı" olarak tanımlanabilmektedir⁹. Özel hukuk ilişkisinden doğan alacaklar bu kanun çerçevesinde takip edilebilmektedir. Bu bağlamda kamunun özel hukuk ilişkisinden doğan alacaklarının tahsili de genel icra hukuku kapsamındadır. İİK. kamu borçları açısından ilgili kanun hükümlerinin saklı olduğunu belirtmek suretiyle, kamu alacaklarının ayrı usulde takip olunacağını göstermektedir (İİK.m.47)¹⁰.

İstihkak davaları genel icra hukuku ve kamu icra hukuku dışında, medeni hukukta mülkiyet hakkından (TMK.m.683) ve mirasçılık hakkından kaynaklanan (TMK.333) istihkak davaları şeklinde düzenlenmektedir. Mülkiyet hakkından kaynaklanan istihkak davası, malikin rızası dışında ve haklı bir neden olmadan eşyaya el koyan üçüncü kişilerden eşyanın geri alınmasını sağlamaktadır. Miras hukukundan kaynaklanan istihkak davası ise, mirasçıların terekede olması gereken mallar üzerindeki miras haklarının korunmasını sağlamaktadır. Hacizden doğan istihkak davaları hem genel icra hukukunda, hem de kamu icra hukukunda ayrı ayrı düzenlenmektedir (İİK.m.96-99; AATUHK.m.66-68). Kamu alacağının tahsili sürecinde yer alan istihkak iddiaları ve davalarının genel nitelikteki İİK. hükümleri ile

⁵ BAYRAKLI, s.13; KARAKOÇ, s.93.

⁶ Farklı kullanımlar için bkz: "vergi icra hukuku" kavramı için BAYRAKLI, s.3; ÇAĞAN, s.93; KUMRULU, s.648; "kamu gelirleri tahsil hukuku" kavramı için bkz. KUMRULU, s.648; kamu alacaklarının zorla alım hukuku" kavramı için bkz. KUMRULU, s.648; "Kamu alacaklarının takip ve tahsili" kavramı için bkz. ÇELİK, s.36.

⁷ Kamu icra hukuku için bkz. KARAKOÇ, s.23.

⁸ KUMRULU, s.648; Diğer tanımlar için bkz. KUMRULU, s.650;

⁹ KURU, İcra ve İflas Hukuku, C.I, s.25.

¹⁰ ÜSTÜNDAĞ, s.24.

karşılaştırılarak yapılması hukukun gelişimine katkı sağlayacağı açıktır. Bu nedenle, ana hatlarıyla istihkak iddiaları ve davaları genel icra hukuku ve kamu icra hukuku kurallarına göre karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir. Çalışma konusu iflas yolu ile takipte istihkak dışında sadece hacizde istihkak iddiaları ve davaları ile sınırlanmıştır¹¹.

I. GENEL İCRA HUKUKU VE KAMU İCRA HUKUKU İLİŞKİSİ

Genel icra hukuku ve kamu icra hukukunun iki ayrı kanun ile düzenlediğini belirtmiştik. Her iki icra hukuku dalı, kamu hukukunun dalları olarak, kamu hukukunun temel ilkelerine tabi olmaktadır¹². AATUHK.'nda hakkında bu kanunda hüküm bulunmayan durumlarda İİK. hükümlerinin uygulanacağına ilişkin genel bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak, bazı konularda AATUHK.'nda özel bir hüküm getirilmeyerek açıkça İİK. hükümlerine atıf yapıldığı görülmektedir (Örneğin, AATUHK.m.21, 100). Bu nedenle, açıkça atıf yapılan durumlar dışında İİK. hükümleri uygulanamayacaktır. Malî hukukta kıyas yasağı geçerli olduğu gözönüne alındığında, kamu icra hukuku ancak içtihat ile gelişim gösterebilecektir¹³. Bu nedenle kamu icra hukuku temelde genel icra hukukuna dayanmakla birlikte, genel icra hukukundan ayrı bir varlığa sahiptir.

Kamu icra hukuku, genel icra hukukunun belli özelliklerini ve tekniklerini bünyesinde toplamıştır¹⁴. Kamu alacakları, malî yüküm niteliğine sahip, malî hukuk kapsamında kabul edilebilen alacaklardan meydana gelmektedir. Kamu alacağının ödenmemesi durumunda, alacaklı idare tarafından idari bir işlem ile (ödeme emri) tahsil aşamasının başlatılması bir zorunluluktur. Kamu alacağının tahsilinin ayrı düzenlenmesinin ana nedeni, kamu alacağının niteliğidir¹⁵. Çünkü, kamu alacağı kamu hizmetlerinin finansmanında kullanılmaktadır. Bu alacak tahsil edilebilme gücünü Bütçe Kanunu'ndan almakta ve belirli sürede tahsil edilmesi gereken gelirlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla tahsilindeki gecikme kamu hizmetinin aksamasına neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak, kamu alacağının özel hukuk ilişkisinden doğan alacaklardan farklı hukuki müesseselere de ihtiyacının bulunduğu açıktır¹⁶. Bu benzerlik ve farklılıkların sadece istihkak iddiaları ve davaları açısından karşılaştırmalı incelenecektir.

¹¹ Kamu icra hukukunda iflas yolu ile takipte istihkak iddiaları ve davaları ayrıca düzenlenmeyerek, İİK. hükümlerine atıf ile kuralları belirlenmiştir (AATUHK.m.54/3, 100; İİK.m.228).

¹² KUMRULU, s.653.

¹³ KUMRULU, s.653; ÖNCEL/ÇAĞAN/KUMRULU, s.159.

¹⁴ POSTACIOĞLU, s.21.

¹⁵ KUMRULU, s.652.

¹⁶ Kamu icra hukuku ve genel icra hukuku ilişkisinde benzerlik ve farklılıklar konusunda ayrıntılı açıklamalar için bkz. KARAKOÇ, s.29 vd).

II. İSTİHKAK İDDİALARI YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRMA

A. Genel Olarak

Genel icra hukukunda istihkak iddiaları ve davaları konusu, İİK.'nin 96-99 ncu maddelerinde, kamu icra hukukunda ise AATUHK.'nin 66-68 inci maddelerinde düzenlenmektedir. İstihkak kelimesinin sözlük anlamı, "hak olma", "hak kazanma" şeklinde belirtilmektedir¹⁷. İstihkak iddiası ise, haczedilen mal üzerine alacaklı ve borçlu dışında bir kişinin bir hak sahibi olduğunu ileri sürmesidir¹⁸. Haczedilen malın mülkiyetinin borçluya ait olması gerektiği gerçeği, alacağın hukuka uygun tahsil edilmiş sayılması için büyük önem taşımaktadır¹⁹. Çünkü, cebri icranın konusu borçlunun malvarlığıdır²⁰. Hacizli malın borçluya ait olmadığı iddiası (istihkak iddiası), hacizli malın malikinin belirlenmesinden çok, yapılan haczin bu iddiaya karşı geçerli olup olmadığı belli edilmesini zorunlu kılmaktadır²¹. Bu nedenle, haciz nedeniyle borçlu ve üçüncü kişi tarafından istihkak iddialarının ileri sürülebilmesi sağlanmıştır²². Yani, istihkak iddiaları haczedilen malın üçüncü kişilere ait olduğu veya üçüncü kişilerdeki malların borçluya ait olmadığı yönündeki iddialardır²³.

İstihkak iddialarının haczi engelleyici bir etkisi bulunmamakla birlikte, istihkak iddia edilen malın haczi sonraya bırakılmaktadır (İİK.m.85/2;AATUHK.m.62/2). İcra memuru (veya tahsil dairesi memuru) istihkak iddialarını değerlendirme durumu da bulunmamakta, sadece istihkak süresini başlatmaktadır²⁴. Kanunda, istihkak iddialarının konusu olarak "mülkiyet ve rehin hakları" belirtilmiştir (AATUHK. m.66/1; İİK.m.96/1). Bu belirtilen hakların sınırlı olarak sayılmadığı kabul edilmekte, belirtilen haklar daha geniş yorumlanarak haczedilen eşya üzerindeki her türlü hak, yani alacak hakkı ve taşınmaz mal üzerindeki haklar da dahil istihkak iddiasını konusunu oluşturduğu kabul edilmektedir²⁵. Bu bağlamda,

¹⁷ TDK, Türkçe Sözlük, C.I, "istihkak" maddesi, s.1107.

¹⁸ KURU, İcra, C.II, s.962

¹⁹ ÇELİK, s.201; POSTACIOĞLU, s.375.

²⁰ ÜSTÜNDAĞ, s.3, 4, 248.

²¹ ÜSTÜNDAĞ, s.250; Y.HGK.'nin 12.01.1966 T. 1966/76 E. 1966/4 K. sayılı kararı. bkz. ŞİMŞEK, s. 627.

²² ÇELİK, s.201; DELİDUMAN/ERDEM, s.302; KURU, İcra, C.II, s.964.

²³ BAYRAKLI, s.133.

²⁴ POSTACIOĞLU, s.376.

²⁵ ÇELİK, s.201; DELİDUMAN-ERDEM, s.302; ERTEKİN/KARATAŞ, s.27-8; KURU, İcra, C.II, s. 962, 1145, 1153, 1155; ŞİMŞEK, s.622; ÜNLÜ, s.630; Krş. ÜSTÜNDAĞ, s.251, 252; İstihkak iddialarının sadece taşınır mallar için sözkonusu olabileceğine ilişkin görüş için bkz. BAYRAKLI, s.134; Yargıtay'ın kiracının yetiştirdiği ürün üzerinde taşınmaz malikinin borcu nedeniyle konan haciz işleminde kiracının istihkak iddiasında bulunabileceğine ilişkin görüşünü içeren karar için bkz. Dipnot 20; Yargıtay'ın mülkiyet ve

haczedilebilecek malların, taşınır mal, taşınmaz mal, alacak ve diğer hakların oluşturması, bu haklar üzerinde istihkak iddiasının ileri sürülebileceğinin göstergesi kabul edilmelidir (AATUHK.m.62; İİK.m.85). Haczedilen taşınmaz malın borçlu adına kayıtlı iken üçüncü kişinin, örneğin taşınmaz satış vaadi ile önceden satın alan kişinin hacizli mal üzerinde hak iddia etmesi mümkündür²⁶. Ancak, üçüncü kişinin adına kayıtlı taşınmazın borçlunun borcu için haczi mümkün olmamaktadır²⁷.

“Elde bulundurma” olgusu zilyetliğin dış unsuru (maddî unsur) anlamındadır. Yani, malik sıfatıyla elde bulundurma unsuru aranmamaktadır²⁸. Taşınır malı elde bulunduran kanuni karine gereği onun maliki sayılmaktadır (İİK.m.97/a). Kamu icra hukukunda mülkiyet karinesine ilişkin hüküm bulunmamaktadır.

Malın borçlunun, üçüncü kişinin veya borçlu ile üçüncü kişinin birlikte elde bulundurmaları (ve birlikte ikamet) olgusunun belirlenmesi ve hangi istihkak sürecinin başlatılacağını icra memuru belirlemektedir²⁹. İcra memurunun (veya tahsil dairesi memurunun) usulüne uygun bir haciz işlemi yapmış olması, istihkak iddiasında bulunulması veya istihkak davasının açılabilmesinde önemli bir unsurdur³⁰.

Haciz tutanağına istihkak iddiasının yazılması, ispat hukuku açısından önem taşımaktadır. Haciz tutanakları aksi ispatlanıncaya kadar geçerli resmi belge niteliğindedir. Her üç durumda da, istihkak iddialarının haciz tutanağına geçirilmesi gerekmektedir (AATUHK.m.66/1; İİK.m.96/1). Her iki hukuk dalında da ispat yükü istihkak iddiasında bulunan üçüncü kişidedir.

İstihkak iddia edilen malların haczedilmesi durumunda, kanun hükümlerinin genel sistematiği içerisinde haczedilen malın borçlunun elinde olması, üçüncü kişinin elinde olması ve borçlu ile üçüncü kişinin birlikte elde bulundurmaları şeklinde ayırım yapılarak inceleme yapılacaktır.

rehin hakkı dışındaki hakların da istihkak iddiasının konusu olabileceğine ilişkin kararı için bkz. ÖZBALCI, s.704.

²⁶ DELİDUMAN/ERDEM, s.302;

²⁷ POSTACIOĞLU, s.357, 384, 417; ÜSTÜNDAĞ, s.256.

²⁸ ERTEKİN/KARATAŞ, s.22; KURU, İcra, C.II, s.961; POSTACIOĞLU, s.384; ÜSTÜNDAĞ, s.255; Alacak hakkının bir kıymetli evraka bağlanması durumunda senedi elinde bulunduran, diğer alacaklarda ise hakkı fiilen tasarruf edebilenin malı elde bulundurduğunun kabul edileceği yönündeki açıklama için bkz. ÜSTÜNDAĞ, s.256.

²⁹ POSTACIOĞLU, s.393.

³⁰ ÜSTÜNDAĞ, s.249.

B. Haczedilen Malın Zilyetlik Durumuna Göre İstihkak İddiaları

I. Malın Borçlunun Elinde Haczedilmesi Halinde İstihkak İddiaları

Haciz sırasında mal borçlunun elinde iken istihkak iddiaları, genel icra hukuku ve kamu icra hukukunda aynı şekillerde gerçekleşebilmektedir. Bunlardan birincisi, borçlunun elinde haczedilen malın borçlu tarafından üçüncü kişiye ait olduğunun iddia edilmesidir (AATUHK.m.66/1; İİK.m.96/1). İcra memuru üçüncü kişinin haciz sırasında veya haczin yapıldığını öğrenmesinden itibaren yedi gün içinde yapılan istihkak iddiasını iki tarafa, yani alacaklı ve borçluya bildirerek iddiaya karşı itirazları için üç günlük süre vermek zorundadır (İİK.m.96/2). Üç günlük sürenin geçirilmesi, iddianın kabul edildiği anlamındadır. Buradaki kabul, sadece devam eden icra takibi bakımından sonuç doğurmaktadır. Maddî hukuk açısından önem taşımamaktadır³¹. Kamu icra hukukunda itirazların bildirilmesi için süre öngörülmemiştir. Bu nedenle kamu icra hukukunda üçüncü kişinin istihkak iddiasının borçluya bildirilmesi üzerine, borçlunun itirazı konusunda süre açısından boşluk bulunmaktadır.

İkincisi, haciz sırasında hazır bulunan üçüncü kişinin borçlunun elinde haczedilen mal üzerinde istihkak iddiasında bulunmasıdır (AATUHK.m.66/1; İİK.m.96/1). Bu durumda üçüncü kişinin istihkak iddiası haciz tutanağına yazılmakta ve borçlu ile alacaklının bu iddiaya karşı itiraz hakları doğmaktadır.

Sonuncu durum, haciz sırasında hazır bulunmayan borçlu veya üçüncü kişinin sonradan istihkak iddiasında bulunmasıdır. Bu durumda genel icra hukukunda istihkak iddiasında bulunma süresi öğrenmeden (ittıla) tarihten itibaren yedi gündür. (İİK.m.96/3)³². Üçüncü kişi, aynı süre içerisinde istihkak davası da açabilir (İİK.m.97/9). Kamu icra hukukunda ise, üçüncü kişinin sonradan istihkak iddiasında bulunabilmesinde, sürenin başlamasında öğrenme olgusunun esas alındığını gösteren bir açıklık bulunmamaktadır. Bu nedenle sürenin üçüncü kişiye istihkak iddiasının tebliği üzerine sürenin başlatılması gerekir. İstihkak iddiası borçlu ve üçüncü kişi tarafından ileri sürülebilmektedir³³. İcra memuru hacizli mal üzerinde istihkak iddia eden kişinin iddiasını, iddia üçüncü kişi tarafından yapılmışsa borçluya, borçlu tarafından malın üçüncü kişiye ait olduğu yönünde iddia yapılmışsa bunu

³¹ ÜSTÜNDAĞ, s.261.

³² İstihkak iddiasının yapıldığı veya istihkak davasının açıldığı tarihte istihkak müddeisi ile birlikte oturanlar veya bu kişilerin iş ortakları İİK.'nin 97/9 maddesi gereği açılan istihkak davalarında davanın açıldığı tarihte haczi öğrendikleri karine olarak kabul edilmektedir (İİK m.96/3).

³³ KURU, İcra, C.II, s.964; ŞİMŞEK, s.621.

üçüncü kişiye tebliğ etmek zorundadır³⁴. Borçlunun haczedilen malın üçüncü kişiye ait olduğu yönündeki iddiasına üçüncü kişi katılmazsa, malın borçluya ait olduğu anlamı çıkmaktadır. Üçüncü kişi istihkak talebini borçlunun iddiasının kendisine tebliği üzerine yedi gün içerisinde dilekçe ile yapılabilmektedir³⁵.

Genel haciz yolunda alacaklı veya borçlunun üçüncü kişinin istihkak iddiasına itiraz etmeleri durumunda, itiraz eden taraf ile üçüncü kişinin talebi arasında çekişme doğmaktadır. Bu çekişme dosyanın icra dairesi tarafından kendiliğinden İcra Tetkik Mercii'ne gönderilmekte ve burada dosya veya duruşmalı inceleme ile takibin devamı veya ertelenmesi şeklinde karar verilmektedir. Takibin ertelenmesi kararı temyiz olunabilir (İİK.m.363/7). Ancak, takibin devamı kararı temyiz edilemez bir karardır (İİK.m.97/5). Takibin ertelenmesi kararı ile üçüncü kişiden alacaklının uğraması muhtemel zararları için teminat alınması gerekmektedir (İİK.m.97/3,4). Her iki kararın tefhim veya tebliği üzerine üçüncü kişi yedi gün içerisinde istihkak davası açabilmekte, sürenin geçmesi ile istihkak iddiasından vazgeçtiği kabul edilmektedir (İİK.m.97/6). Oysa, kamu icra hukukunda alacaklı veya borçlunun üçüncü kişinin istihkak iddiasına itirazı üzerine (kendiliğinden mahkemece takibin devamı veya ertelenmesi kararı alınmasına gerek kalmadan) “doğrudan üçüncü kişinin istihkak davası açması yolu” öngörülmektedir. Genel haciz yolunda icra memurunun dosyayı kendiliğinden göndermesi üzerine, hakimin takibin devamı veya ertelenmesi kararlarının içeriği üzerinde üçüncü kişiye istihkak davası açma konusunda değerlendirme imkanı tanınmaktadır. Kamu icra hukukunda bu konunun farklı düzenlenmesinin nedeninin, tahsil dairesinin bazı takiplerde hem alacaklı hem de icra yetkilisi olması ve üçüncü kişinin istihkak iddiasını davaya dönüştürmesindeki sürecin uzatılmaması olduğu düşünülebilir.

Haciz tutanağının alacaklı kamu idaresine³⁶ verilmesinden veya üçüncü kişinin daha sonra dilekçe ile istihkak iddiasının alacaklı kamu idaresine tebliğinden sonra, alacaklının yedi gün içinde istihkak iddialarına itiraz edebilme hakkı bulunmaktadır. Sürenin geçmesi durumunda itiraz hakkı son bulmaktadır. Süresinde itiraz edilmesi durumunda, itiraz kararı (istihkak

³⁴ BAYRAKLI, s.134; KURU, İcra, C.II, s.973; ŞİMŞEK, s.623; İİK uygulamasında haczin öğrenilmesi (ittılat) ile istihkak iddiasında bulunmada öngörülen yedi günlük süre başlamaktadır (İİK.m.96/3). AATHUK. Uygulamasında birlikte oturma durumu olsa bile, üçüncü kişinin öğrenmesi (ittılat) değil, tebliğ sonucu öğrenmesi aranmaktadır (ŞİMŞEK, s.624).

³⁵ DELİDUMAN/ERDEM, s.303; ŞİMŞEK, s.623, 624.

³⁶ “Tahsil dairesi”, AATHUK uygulamasında “vergi daireleri” (Vergi Daireleri Kuruluş ve Görev Yönetmeliği, m.4), yine özel idare gelirleri açısından da vergi daireleri ve belediye alacaklarında ise sırasıyla öncelikli olarak gelir şube müdürü, hesap işleri müdürü veya belediye muhasebecisi (Belediye Gelirleri Kanunu, m.102) tahsil dairesidir.

iddiasının reddi kararı) üçüncü kişiye tebliğ edilmektedir³⁷. Alacaklının itiraz süresi genel icra hukukunda üç gün iken, kamu icra hukukunda yedi gün olarak belirlenmiştir.

Üçüncü kişinin istihkak iddiası borçlu tarafından itiraz edilmiş veya "alacaklı kamu idaresi"³⁸ itiraz kararı vermişse, bu işlemlerin üçüncü kişiye tebliğinden itibaren yedi gün içinde üçüncü kişinin istihkak davası ile mahkemeye müracaat hakkı bulunmaktadır. Sürenin dava açmadan geçirilmesi, üçüncü kişinin istihkak iddiasından vazgeçtiği anlamına gelmektedir (AATUHK.m.66/son) . Genel icra hukukunda da yedi günlük süre bulunmaktadır (İİK.m.97/6). Bu sürelerin dava açmadan geçirilmesinin önemli sonucu, malın borçluya ait olduğu kabul edilerek işlemlere devam olunabilmesidir.

2. Malın Üçüncü Kişinin Elinde Haczedilmesinde İstihkak İddiaları

Malın üçüncü kişi elinde iken haczedilmesi sırasında istihkak iddiaları da değişik şekilde gerçekleşebilir. Bunlardan birincisi, alacaklı tarafından haczedilen mal üzerinde üçüncü kişinin hakkının bulunmadığı, yani borçlunun hak sahibi olduğu yönündeki iddiasıdır. Diğeri ise, borçlunun malın kendisine ait olduğu yönündeki iddiasıdır. Her iki iddia da, taşınır malı elde bulunduranın (üçüncü kişinin) maliki sayılacağı yönündeki karine ile gelişmektedir (İİK.m.97/a,1).

Üçüncü kişinin iddiasının tutanağa yazılması gerekmektedir (AATUHK.m. 67; İİK.m.102/1). Genel icra hukukunda, icra memuru malın kendisine ait olduğunu iddia eden ve mülkiyet karinesinden de yararlanan üçüncü kişiye karşı dava açması için alacaklıya yedi günlük süre tanınmaktadır (İİK.m.99). Kamu icra hukukunda haciz memurunun adına görev yaptığı tahsil dairesi bu konuda malın borçluya ait olduğu kanaatinde ise, bu durumu alacaklı kamu idaresine bildirmesi gerekmektedir. Malın üçüncü kişinin elinde haczedilmesi durumunda, üçüncü kişinin istihkak iddiasında bulunması ile takip kendiliğinden durur. Alacaklı kamu idaresinin üçüncü kişinin elindeki mal üzerindeki istihkak iddiasının kabul edilmemesi

³⁷ BAYRAKLI, s.134.

³⁸ Kanunda "Tahsil dairesi, haczin zaptını aldığı tarihten itibaren 7 gün içinde iddiayı reddetmediği takdirde istihkak iddiasını kabul etmiş sayılır." denilmekte ise de, "tahsil dairesi" ifadesi yerinde kullanım değildir. Burada tahsil dairesi yerine alacaklı kamu idaresinin kullanılması doğru bir anlam için zorunludur. Çünkü, tahsil dairesi alacaklı kamu idaresi içerisinde bir birimdir (AATUHK.m.3). Olası bir istihkak iddiasını değerlendirecek olan da alacaklı kamu idaresi içindeki bu "tahsil dairesi"dir (Bkz. ŞİMŞEK, s.623, 626. Aksi görüş için bkz. ÜNLÜ, s. 632,658). Burada "tahsil dairesi" yerine "alacaklı kamu idaresi"nin tahsil dairesi tarafından verilen haciz tutanağına yapılması gereken itirazın anlaşılması gerekmektedir (AATUHK.m.66/2).

durumunda, onbeş gün içinde (tahsil dairesi ile aynı görüşü paylaşıyorsa), alacaklı kamu idaresi mahkemede malın borçluya ait olduğu gerekçesiyle “istihkak davası” açabilmektedir. Bu dava, hacizli mal üzerinde üçüncü kişinin hakkı olmadığını ve malın borçluya ait olduğunun ispatını sağlayan “menfi tespit davası” niteliğindedir³⁹. Alacaklı kamu idaresinin istihkak davası açması durumunda, takibe, davanın kesinleşmesine kadar devam edilmemektedir⁴⁰. Yani, hacizli mallar bekletilmekte ve davanın sonucuna göre takibe devam olunmakta veya haciz kalkmaktadır⁴¹. Kamu icra hukukunda da sürenin geçmesi, alacaklının üçüncü kişinin iddiasını (yani mülkiyet karinesini) kabul ettiği, haczin kaldırılması gerektiği anlamındadır (AATUHK.m.67/1)⁴². Bu bağlamda, alacaklı kamu idaresi istihkak iddiasını kabul ettiğini tahsil dairesine bildirebileceği gibi⁴³, bildirmese bile, dava açma süresinin geçmesi ile tahsil dairesinin üçüncü kişinin talebi üzerine haczi kaldırması gerekir.

Haczedilen malın üçüncü kişinin elinde olması durumunda hem genel icra hukukunda, hem de kamu icra hukukunda ispat yükü alacaklı tarafa yüklenmektedir. Bu usul, taşınır malı elde bulunduranın (üçüncü kişinin) maliki sayılacağı yönündeki karine ile uyumludur.

Genel icra hukukunda alacaklıya dava açma konusunda yedi gün tanınmasına karşın, kamu icra hukukunda alacaklı kamu idaresine onbeş günlük süre tanınmaktadır.

3. Haczedilen Malın Borçlu ile Üçüncü Kişinin Birlikte Elde Bulundurmalarında İstihkak İddiası

Genel icra hukukunda yer alan ilk karinede; “malı üçüncü kişi ile borçlunun birlikte elde bulundurdukları” durumda haciz yapılmışsa, “malın borçlunun elinde bulunduğu” kabul edilmektedir (İK.m.97/a,1). Oysa kamu icra hukukunda haczedilecek mal üzerinde “birlikte ikamet eden borçlu ile üçüncü kişinin” istihkak iddiasında, malın “borçlunun elinde sayılacağı karinesi” bulunmaktadır (AATUHK.m.67/2). Diğer bir anlatımla, karinelerin dayandığı “birlikte elde bulunduran” ve “birlikte ikamet eden” ölçüleri farklıdır. İki icra hukukunun hükümleri arasında fiili karine esaslı farklı olgulara dayanmakla beraber, doğurdukları sonuç açısından aynılık bulunmaktadır.

Ayrıca genel icra hukukunda birlikte elde bulundurma karinesine ek olarak, birlikte oturlan yerde malların niteliği gereği a) kadın, erkek ve

³⁹ KURU, İcra, C.II, s.1123; ÜNLÜ, s. 652.

⁴⁰ KURU, İcra, C.II, s.1114; ÜSTÜNDAĞ, s.274.

⁴¹ ÇELİK, s.202.

⁴² POSTACIOĞLU, s.417.

⁴³ ÇELİK, s.202.

çocuklara ait olduğu açıkça anlaşılabilir, b) örf ve adet, sanat, meslek veya meşgale icabı kime ait olduğu anlaşılıyor ise, onun kabul edilmektedir. Karinenin aksini iddia eden ispat yükü altındadır. Ek karine, kamu icra hukukunda bulunmamaktadır. Yani, kamu icra hukuku uygulamasında borçlu ile üçüncü kişi birlikte oturmakta ise, nitelikleri gereği kadın ve erkek ve çocuklara ait olduğu açıkça anlaşılabilir veya örf ve adet gereği veya iş gereği üçüncü kişinin sayılması gereken mallar, böyle bir karine bulunmadığından üçüncü kişinin sayılamayacaktır. Kıyas yolu ile genel icra hukukuna ait hükümlerin de uygulanması mümkün değildir⁴⁴.

Kamu icra hukukunda "malın borçlunun elinde sayılması" olgusunun açıklanması gerekmektedir. Bunun anlamı, borçlu ile üçüncü kişinin birlikte ikamet ettikleri sırada istihkak iddiaları ileri sürüldüğünde (ek karine dışında), hacze konu malın borçlunun elinde kabul edileceği şeklindedir. Birlikte ikamet edilen yerdeki malların haczinde bu durum geçerlidir. Bu olasılığa uygun bir örnek, eşlerin borçlarından dolayı yapılan hacizlerdir. Kanun hükmünün lâfzî yorumundan, birlikte ikamet etme dışında kalan birlikte elde bulundurma olasılıklarını kapsamadığı anlamına ulaşılmaktadır. Yani, ikametgah dışında, örneğin bir işyerinde birlikte elde bulundurma olgusu kabul edilemeyecektir. Bu nedenle kamu icra hukukunda, borçlu ile üçüncü kişinin birlikte elde bulundurma karinesinin "birlikte ikamet etme" dışındaki olasılıkları da kapsayacak şekilde kanun değişikliği ile genişletilmesi zorunludur. Bu değişiklik yapılmadığı sürece, birlikte ikamet etmemekle birlikte borçlu ile üçüncü kişinin hacizli malı birlikte elde bulundurmalarında malın borçlunun elinde bulunduğu karinesi uygulanamayacaktır.

Bununla birlikte, genel icra hukukunda ek karineden yararlanılması halinde, malı birlikte elde bulundurma veya malın niteliğine göre üçüncü kişiye ait olduğu belirlenerek, dava açma yükünün alacaklıda olduğu kabul edilecektir⁴⁵.

III. İSTİHKAK DAVALARININ KARŞILAŞTIRMALI İNCELENMESİ

A. Genel Olarak

İstihkak davaları, alacaklının alacağını borçlunun malvarlığından tahsil edilebilmesi amacını taşımaktadırlar. Esas olarak, tespit davasıdır. Tespit davası, bir hukukî ilişkinin var olduğunun tespitini konu edinmektedir⁴⁶. Hukuki ilişkiden amaç, kişiler arasında veya kişi ile eşya arasında somut bir

⁴⁴ AATUHK.'nda yer almayan bu kanunî karinenin yorum yolu ile uygulanması gerektiği yönündeki görüş için bkz. DELİDUMAN/ERDEM, s.301; ŞİMŞEK, s.645.

⁴⁵ POSTACIOĞLU, s.387.

⁴⁶ KURU, Hukuk, C.II, s.1409.

olaydan doğan hukukî ilişkidir⁴⁷. Bu bağlamda hacizde istihkak davalarının amacı, haciz konusu mal ile borçlu veya üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişkinin tespit edilmesidir.

Üçüncü kişinin açtığı ve alacaklının açtığı istihkak davaları arasında nitelik farkı bulunmaktadır. Üçüncü kişinin istihkak davası, hukukî ilişkinin davalı tarafından inkar edilmesi üzerine açılan müspet tespit davasıdır⁴⁸. Üçüncü kişi hacizli mal üzerindeki hakkının (mülkiyet, rehin veya alacak gibi) varlığını tespitini istemektedir. Alacaklının açtığı istihkak davası, davalı üçüncü kişinin önceden mal ile hukukî ilişkisinin varlığını iddia edilmiş olması nedeniyle menfî tespit davasıdır⁴⁹. Alacaklı, üçüncü kişinin istihkak iddiasında ileri sürdüğü hakkının bulunmadığını ispatlayacaktır.

B. Davanın Tarafları Açısından

Haciz yolu ile takipte istihkak davasının tarafları, haczedilen mal üzerinde mülkiyet karinesinden yararlanan taraf ile çekişme yaratan diğer kişiden oluşmaktadır. Malın borçlunun elinde haczedilmesi durumunda davacı taraf üçüncü kişi, davalı taraf alacaklıdır (İİK.m.97/6; AATUHK.m.67/2). Yani, bu durumda ispat yükü üçüncü kişidedir. Çünkü, alacaklı kamu idaresinin malın borçluya ait olduğunu ispatlamasındaki zorluğa karşın, üçüncü kişinin malın kendisine ait olduğunu ispatlamasında kolaylık bulunmaktadır⁵⁰. Ancak, davalı sıfatı, borçlunun üçüncü kişinin iddiasına karşı itiraz edip etmemesine göre değişmektedir⁵¹. Borçlu ve alacaklı kamu idaresi tarafından üçüncü kişinin istihkak iddiasına itiraz edilmiş ise, davalı olarak borçlu ve alacaklı birlikte gösterilmektedir⁵². Alacaklının, karşı dava ile iptal davası açabilmesi de mümkündür (İİK.m.97/17). Üçüncü kişi açtığı istihkak davasında, haczin konusu mal üzerindeki hakkını (hukukî ilişkisini) ve borçlunun elinde bulunma nedenini ispatlayacaktır⁵³.

Malın üçüncü kişinin elinde haczedilmiş olması durumunda istihkak davasının davacısı alacaklı (veya alacaklı kamu idaresi), davalı taraf ise, üçüncü kişidir. Malın borçlu ile üçüncü kişinin birlikte elde bulundurdıkları durumda (veya birlikte ikamet ettiklerinde) istihkak davasının davacısı üçüncü kişi ve davalısı alacaklıdır.

⁴⁷ KURU, Hukuk, C.II, s.1418.

⁴⁸ KURU, İcra, C.II, s.990; KURU, Hukuk, C.II, s.1463.

⁴⁹ KURU, İcra, C.II., s.1123; KURU, Hukuk, C.II, s.1463.

⁵⁰ ÇELİK, s.203; Kanunun gerekçesinde de bu kolaylık vurgulanmaktadır. Bkz. ÖZBALCI, s.700; ŞİMŞEK, s.645.

⁵¹ ERTEKİN/KARATAŞ, s.538.

⁵² KURU, İcra, C.II, s.1023; KURU/ASLAN/YILMAZ, s.247, dip not 11.

⁵³ KURU, İcra, C.II, s.990, 1029; POSTACIOĞLU, s.408; ÜSTÜNDAĞ, s.267.

C. Görevli Mahkeme Açısından

Genel icra hukukunda istihkak davasında görevli mahkeme, açıkça “icra tetkik mercii” olarak belirlenmiştir (İİK.m.97/6). Yargılama usulünün ise, aynı madde ile genel hükümler çerçevesinde ve basit yargılama usulü olduğu belirtilmiştir (İİK.m.97/11, HMUK.m.507 vd.). Bu bağlamda, istihkak davalarının süratle ve diğer davalardan önce görüleceği, yani diğer davalara göre iş önceliği olduğu açıklanmıştır (İİK.m.97/son).

Kamu icra hukuku kapsamında açılacak istihkak davalarında görevli mahkeme konusunda sadece “mahkeme” ibaresinin bulunması, idari veya adli mahkeme konusunda ve adli yargıda hangi mahkemenin görevli olduğu konusunun açıklanmasını gerekli kılmaktadır. Öncelikle, yargı yolu açısından konunun incelenmesi uygun olacaktır. 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkındaki Kanun’na göre kamu icra hukuku uygulamasından doğan uyuşmazlıkların bu mahkemelerce çözümleneceğinin belirtilmesi tereddütlere yol açmıştır (2576 s.k.m.6/b). İstihkak iddiaları ilişkisinde borçlunun veya üçüncü kişinin haczedilen mal üzerinde hak iddia etmesi, mülkiyet hakkının korunmasına yöneliktir. Dolayısıyla, adli yargının görevine girmektedir⁵⁴. Ayrıca, uygulamada genel mahkemelerin görevli olması gerektiği yönündeki görüş, AATUHK.’nun 2576 sayılı kanundan önceki bir kanun olması, “mahkeme” ibaresinin genel mahkemeler şeklinde anlaşılması ve AATUHK.’ndaki görevin (yetkinin) özel nitelikte olduğu gerekçelerine dayandırılmaktadır⁵⁵.

Genel mahkemelerde malvarlığından doğan davalar sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemeleri tarafından görülmektedir. Görev ayrımı ise, dava konusu malvarlığının değeri esas alınarak yapılmaktadır (469 s.k. ve HUMK.m.1/2,8/1)⁵⁶. Yani, istihkak konusu mal veya hakkın değeri mahkemenin görevinde belirleyici rol oynayacaktır⁵⁷. Kamu icra hukukunda hacizde istihkak davaları genel mahkemelerde görülmesine karşın, iflasta istihkak davalarında İİK.’na yapılan atıf nedeniyle icra tetkik mercii görevli olmaktadır (AATUHK.m.100, İİK.m.228).

⁵⁴ Dan.4.D.27.11.1998 T.1985/6104 E., 1985/3152 K. sayılı kararı (Mevdata Mevzuat ve Yargıtay Kararları Programı).

⁵⁵ Y.15.HD.’nin 20.05.1992 T. 1992/2484 E., 1992/2665 K. sayılı kararı (YKD.1990-1999, CD); Dan. 4. D.’nin 1985/6104 E., 1986/3152 S. Kararı ve Y.15.HD.’nin 6.3.1989 T., 1988/4884 E., 1989/1031 K. sayılı kararı için bkz. ÖZBALCI, s.708 ve 710; Bkz. ŞİMŞEK, s.665.

⁵⁶ 469 sayılı Mehakimi Şer’iyenin İlgasına ve Mehakimi Teşkilatına Ait Ahkamı Muadil Kanun 8 Nisan 1340 (1924) tarihli olup, Resmî Ceride’nin 26 Nisan 1340 tarih ve 69 sayısında yayınlanmıştır.

⁵⁷ ERTEKİN/KARATAŞ, s.540; BAYRAKLI, s.135.

D. Yetkili Mahkeme Açısından

Yetkili mahkeme taşınır mallara ilişkin olarak takibin yapılmakta olduğu veya haczedilen malın bulunduğu yer mahkemesi olarak belirtilmektedir (HUMK.m.512). Taşınmaz mallara ilişkin istihkak davaları, taşınmazların bulunduğu yer mahkemesinde görülmektedir (HUMK.m.13). Bununla birlikte, genel yetki kuralı gereği “davalının bulunduğu yer mahkemesi”nin de yetkili olduğu kabul edilmektedir⁵⁸.

AATUHK.’na göre açılacak istihkak davalarında yetkili mahkeme, “haczi yapan tahsil dairesinin bulunduğu mahal mahkemesi” şeklinde belirtilmiştir (AATUHK.m.68). Yani, haczi uygulayan tahsil dairesinin bulunduğu yerdeki genel mahkemeler yetkilidir. Tahsil dairesi talimatla haciz yapan daire de olabilir⁵⁹. Bu yetki kuralı, kesin yetki niteliğindedir⁶⁰. Alacaklı kamu idaresi lehine bir yetki söz konusudur. Haczedilen malın bulunduğu yer mahkemesi yetkili değildir.

E. Dava Açma Süresi Açısından

Hacizde istihkak davası açma süreleri “yedi gün” olarak belirlenmiştir (İİK.m.97/6, 99). Malın borçlunun elinde iken haczinde, üçüncü kişi tarafından istihkak iddiasında bulunulması üzerine, merci tarafından takibin devamı veya ertelenmesi kararının tefhimi veya tebliğinden itibaren, yedi gün içinde istihkak davasının açılması gerekmektedir. Yine, üçüncü kişinin icra dairesine istihkak iddiasında bulunmak yerine, haczi öğrendiği tarihten itibaren yedi gün içinde doğrudan dava açması da mümkündür. İstihkak davası hacizli malın bedelinin alacaklıya ödenmesine kadar açılabilir⁶¹. Satış bedelinin ödenmesinden sonra ise, borçluya karşı haksız iktisap davası açılabilmektedir⁶². Üçüncü kişi tarafından açılan istihkak davalarında dava açma süresi, tahsil dairesinin bildiriminden itibaren yedi gündür (AATUHK.m.66/3)⁶³. Bu sürede davanın açılmaması durumunda üçüncü kişinin istihkak iddiasından vazgeçmiş sayılacağı ayrıca belirtilmiştir (AATUHK.m.66/3). Üçüncü kişi tarafından açılacak istihkak davalarında dava açma süresi, gerek genel icra hukukunda ve gerekse kamu icra hukukunda yedi gündür.

⁵⁸ KURU, İcra, C.II, s.1019; UYAR, s.823.

⁵⁹ ŞİMŞEK, s.667.

⁶⁰ KURU, Hukuk, C.I, s.359, 549; Ayrıca, bu kesin yetkinin kamu düzenine dayandığı yönündeki açıklama için bkz. KURU, Hukuk, C.I, s.539, dipnot, 352.

⁶¹ KURU, İcra, C.II, s.1007.

⁶² KURU, İcra, C.II, s.1010.

⁶³ AATUHK. açısından sürelerin hesaplanması VUK. hükümlerine göre yapılmaktadır (AATUHK.m.8).

Genel icra hukukunda malın üçüncü kişinin elinde bulunduğu sırada haczinde, icra memuru tarafından alacaklıya yedi günlük dava açma süresi tanınmaktadır. Bu süre içinde dava açılmaması istihkak iddiasının kabulü anlamına gelmektedir. Kamu icra hukukunda alacaklı kamu idaresi tarafından davanın açılma süresi onbeş gündür. Bu süre, malın üçüncü kişinin elinde iken haczedilmiş olduğunun tahsil dairesi tarafından bildirilmesi üzerine başlamaktadır (AATUHK.m.67/1). Alacaklı kamu idaresine üçüncü kişiye yedi günden daha fazla dava açma süresinin tanınması, kamu alacağının korunması anlamında idare lehine bir kolaylık olarak görülmektedir⁶⁴.

F. Davanın Sonuçları Açısından

İstihkak davalarında basit yargılama usulü uygulanmaktadır (İİK.m.97/11). İstihkak davalarının süratle ve diğer davalara göre öncelikle karara bağlanması gerekmektedir (İİK.m.97/17; AATUHK.m.68). Yani, icra tetkik mercii, sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemelerinin önüne gelen bu tür davalar, diğer davalara göre “iş önceliği”ne sahiptir. Dolayısıyla bu davalar, adli tatilde de görülmektedir (HUMK.m.176/11).

İstihkak davalarında mahkemece tarafların gösterdiği deliller serbestçe takdir edilmektedir (İİK.m.97/16)⁶⁵. İstihkak davası sonuçlanmadan hacizli mal paraya çevrilmişse, bedelin alacaklıya ödenmemesi, teminatla ödenmesi veya teminatsız ödenmesi konusunda karar vermektedir (İİK.m.97/10). İstihkak davasına konu olan hacizli mal dava görülmekte iken satılmış ve bedeli alacaklıya ödenmiş ise, görülmekte olan davaya ödenen bedel konu alınarak istirdat davası olarak devam edilmektedir. Böylece istihkak davasının konusu, satış bedeli olarak ve satış bedeli de ödenmişse, alacaklıdan bu bedelin alınmasına (istirdat davasına) şeklinde devam etmektedir⁶⁶.

Üçüncü kişi tarafından açılan istihkak davasında mahkeme, “davanın kabulü” veya “davanın reddi kararı” verebilmektedir. Kabul kararı sonucunda, davada mülkiyet hakkına dayanılmış ise, mal üzerindeki haciz kalkmakta ve mal üçüncü kişiye verilmektedir. Rehin veya diğer haklara dayanılması durumunda, mal bu haklar ile yükümlü olarak haczedilmiş olmaktadır⁶⁷.

⁶⁴ ÇELİK, s.202.

⁶⁵ Örneğin, sadece vergi kaydının istihkak davasında mülkiyete delil teşkil etmeyeceği ve zilyetliğin nazara alınması gerektiğine ilişkin karar için bkz. KURU, İcra, C.II, s.1057, dipnot 242.

⁶⁶ KURU, İcra, C.II, s.1067, 1070; ŞİMŞEK, s.624.

⁶⁷ KURU/ASLAN/YILMAZ, s.250.

Genel icra hukukunda davalı tarafın (alacaklı veya borçlunun) istihkak iddiasına itirazında kötünietli olması durumunda, alacağın yüzde onbeşinden aşağı olmamak üzere tazminata hükmedilmektedir (İİK.m.97/15). Üçüncü kişinin istihkak davasının reddedilmesi durumunda ise, alacaklının mal üzerindeki haczi kesinleşmektedir⁶⁸. Üçüncü kişinin takibin ertelenmesi kararını uygulamaya koymasından sonra davanın reddine karar verilmiş ise, alacaklı lehine üçüncü kişiden tahsili geciken alacak tutarının yüzde kırkıdan aşağı olmamak üzere tazminata hükmedilmektedir (İİK.m.97/13)⁶⁹. Kanun koyucu tazminat hükümleriyle istihkak davalarının kötünietli açılmasını önlemek istemiştir⁷⁰.

Kamu icra hukukunda üçüncü kişi tarafından istihkak davasının açılması, icra takibini kendiliğinden durdurmamaktadır⁷¹. Talep edildiğinde, mahkeme tarafından delil durumuna göre, teminat alınarak dava süresince “takibin ertelenmesine” karar verilebilmektedir (AATUHK.m.68/2). Teminatın ölçüsü, davalının uğrayacağı zarar göz önüne alınarak takdir edilmektedir. Başlangıcında takibin ertelenmesine karar verilen istihkak davası sonucunda, dava reddolunursa, bu takibin ertelemesi kararına göre icra ertelenmiş ise, haczedilen malın değerinin yüzde onu oranında tazminata hüküm olunmaktadır (AATUHK.m.68/3). Tazminata alacaklı kamu idaresi yararına ve isteğe bağlı olmadan hükmedilmektedir⁷². Bunun dışında, genel icra hukukundaki istihkak davalarında olduğu gibi, üçüncü kişinin açtığı istihkak davasının kabulünde davacı lehine yüzde onbeş, reddi durumunda davacı aleyhine yüzde kırk tazminat ödenmesi gerekmektedir.

Alacaklı tarafından açılan istihkak davasında, hacizli mal üzerinde üçüncü kişinin hak sahibi olmadığı ispatlanırsa davanın kabulüne karar verilir. Böylece, haczin konusu mal üçüncü kişiden alınarak satış aşamasına geçilebilecektir. Alacaklının davası reddedilirse, mal üzerindeki haciz kalkacaktır. Alacaklının açtığı istihkak davalarında, üçüncü kişinin istihkak davasındaki gibi, tazminat verilebileceğine ilişkin hüküm bulunmamaktadır (İİK.m.99). Kamu icra hukukunda da alacaklı kamu idaresi aleyhine bir tazminata hükmedilmemektedir.

Tespit davaları sonucunda verilen kararlar, davanın tarafları arasında “kesin hüküm” teşkil etmektedir⁷³. Üçüncü kişi tarafından borçlu hasım gösterilerek açılan müspet tespit davası niteliğindeki istihkak davası sonunda verilen karar, tarafları arasında “maddi anlamda kesin hüküm” teşkil etmektedir⁷⁴. Alacaklı (veya alacaklı kamu idaresi) tarafından açılan menfi

⁶⁸ KURU/ASLAN/YILMAZ, s.250

⁶⁹ Bu konuda alacaklının talebinin bulunması aranmaktadır. Bkz. KURU, İcra, C.II, s.1083.

⁷⁰ POSTACIOĞLU, s.400.

⁷¹ ÇELİK, s.203.

⁷² ERTEKİN/KARATAŞ, s.561.

⁷³ KURU, Hukuk, C.II, s.1466.

⁷⁴ KURU, İcra, C.II, s.1108.

tespit davası niteliğindeki istihkak davasında ise, borçlu ile üçüncü kişi karşılıklı taraf olmadıklarından ve davalı tarafta dava arkadaşı olduklarından, bu karar, borçlu ve üçüncü kişinin birbirlerine karşı sonradan açacakları davalarda kesin hüküm teşkil etmemektedir⁷⁵.

G. Kanun Yolları Açısından

İcra tetkik merciinin istihkak davası ve istihkak nedeniyle takibin ertelenmesi kararlarının, tefhim veya tebliğden itibaren on gün içerisinde temyiz edilebilmesi mümkündür (İİK.m.363/1-7, ve 2). Davanın reddi kararı temyiz edildiğinde, davacı icra dairesinden İİK.'nun 36 ncı maddesine göre süre isteyebilir. Aksi durumda icra işlemine devam olunabilecektir. Temyiz üzerine verilen Yargıtay'ın kararları aleyhine on gün içerisinde karar düzeltme yoluna gidilebilmesi mümkündür (İİK.m.366/3).

Sulh Hukuk Mahkemesi tarafından verilen ve değeri kırk milyon lirayı aşmayan istihkak davalarının temyizi mümkün değildir (HUMK.m.427/4). Temyiz süresi, sulh hukuk mahkemesinde sekiz gün, asliye hukuk mahkemesinde onbeş gün olup, her iki mahkemede kararın tebliği ile süre işlemeye başlamaktadır (HUMK.m.432, 437). Sulh hukuk mahkemesi tarafından verilen kararlar açısından temyiz incelemesi sonucunda karar düzeltme yoluna başvurulamamaktadır (HUMK.m.440/3). Asliye hukuk mahkemesinin kararları değer açısından altıyüz milyon lirayı aşması durumunda kararın tebliği üzerine, on gün içerisinde karar düzeltme yoluna başvurmak mümkündür (HUMK.m.440).

SONUÇ

Genel icra hukuku ve kamu icra hukukunda istihkak iddiaları ve istihkak davaları, alacaklının alacağını borçlunun malvarlığından tahsilini amaçlayan kurallardır. İki hukuk dalında da, haczedilen malı borçlu, üçüncü kişi ve borçlu ile üçüncü kişinin birlikte elde bulundurmaları (kamu icra hukukunda, birlikte ikamet etmede birlikte elde bulundurma) şeklindeki ayırma göre düzenlendiği görülmektedir.

Genel icra hukukunda borçlunun elindeki malın haczinde istihkak iddiasına itiraz edildiğinde dosyanın icra tetkik merciine gönderilmesi üzerine, takibin devamı veya takibin ertelenmesi kararının verilmesi sözkonusudur. Bu kararların tebliği ile birlikte üçüncü kişinin yedi gün içinde istihkak davası açması gerekmektedir. Oysa, kamu icra hukukunda böyle bir süreç yaşanmamakta, istihkak iddiasının alacaklı kamu idaresi veya borçlu tarafından itirazı üzerine üçüncü kişi yedi gün içinde dava açmak zorundadır.

⁷⁵ KURU, İcra, C.II, s.1142.

Malın üçüncü kişinin elinde haczedilmesi durumunda, genel icra hukukunda alacaklı yedi gün içinden dava açabilirken, kamu icra hukukunda alacaklı kamu idaresi onbeş gün içerisinde dava açabilmektedir.

Haczedilen malın borçlu ile üçüncü kişi ile bağlantısında ölçü alınan karine genel haciz yolunda “birlikte elde bulundurma” olgusuna, kamu icra hukukunda “sadece birlikte ikamette birlikte elde bulundurma” olgusuna dayandırılmıştır. Farklı karineler nedeniyle farklı sonuçlara varılmaktadır. Kamu icra hukukundaki karine dar anlam ifade etmektedir. Kamu icra hukukunda da kanun değişikliği ile genel icra hukukundaki karinenin kabul edilmesi gerekmektedir. Yine, genel icra hukukundaki birlikte oturan yerdeki malların mahiyetinden kaynaklanan karine kamu icra hukukunda bulunmamaktadır. Bu nedenle, karinenin kamu icra hukukunda kıyas yoluyla uygulanması mümkün olamamaktadır. Alacağın borçlunun malvarlığından alınmasını amaçlayan istihkak konusu ile ilgili karinelerin kamu icra hukukunda da genel icra hukuku ile aynı nitelikte hükümlerle düzenlenmesi, hukuka uygun olacaktır.

Yargılama kuralları her iki icra hukukunda farklı düzenlenmiştir. Yine, iki icra hukukunda mahkemece hükmedilecek tazminatlar konusu da, farklı düzenlenmiştir (İİK. m.97/13, 15; AATUHK.m.68/3). Görevli mahkeme ve uygulanacak yargılama kuralları da farklıdır. Kamu icra hukukunda iflasta istihkak davasına genel icra hukuku kurallarının uygulanması sonucu (AATUHK.m.100, İİK.m.228), icra tetkik mercii görevli olmaktadır. Dolayısıyla, kamu icra hukukunda hacizde istihkak davalarının da icra tetkik mercisinde görülmesi, hem genel icra hukuku ile ve hem de kamu icra hukukunun kendi içerisinde bütünlük sağlayacaktır.

Sonuç olarak genel icra hukuku ile kamu icra hukukunda istihkak iddiaları ve davaları farklı kurallarla düzenlenmiştir. Kamu icra hukukunda düzenlenmemiş konulara genel icra hukuku kurallarının kıyas yolu ile uygulanması mümkün değildir.

KISATMALAR

AATUHK.: Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun

Bkz. : Bakınız

C. : Cilt

D. : Daire

Dan. : Danıştay

E. : Esas

HD. : Hukuk Dairesi

HGK. : Hukuk Genel Kurulu

İİK. : İcra ve İflas Kanunu

K. : Karar

m. : Madde

s. : sayı

S. : Sayfa

T. : Tarih

vd. : ve devamı

VUK. : Vergi Usul Kanunu

Y. : Yargıtay

YKD. : Yargıtay Kararları Dergisi

KAYNAKLAR*

- BAYRAKLI, H. Hüseyin:** Vergi İcra Hukuku, 2.Bası, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını, Afyon 2001.
- ÇAĞAN, Nami:** Vergi Hukukunda Süreler, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, Ankara 1975.
- ÇELİK, Binnur:** Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2000.
- DELİDUMAN, Seyithan-**
- ERDEM, Murat:** “6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun (AATUHK.)’a Göre Hacizden Doğan İstihkak İddiaları”. Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C.III, S.1, s.297-305.
- ERTEKİN, Erol-**
- KARATAŞ, İzzet :** İcra ve İflas Hukukunda İstihkak ve Tasarrufun İptali Davaları, Yetkin Yayınları, Ankara 1995.
- KARAKOÇ, Yusuf:** “Kamu Alacaklarının Tahsili Kamu İcra Hukuku (Kavram-Nitelik ve Genel İcra Hukuku ile İlişkisi)”, Mali Hukuk, Yıl 2001, Mayıs-Haziran,S.93, s.15-40.
- KUMRULU, Ahmet G.:** “Vergi İcra hukukuna Kavramsal Bir Yaklaşım”, Prof. Dr. Akif Erginay’a 65 Yaş Armağanı, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara 1988,
- KURU, Baki:** İcra ve İflas Hukuku, C.I, 3.Baskı, İstanbul, 1988, (İcra, C.I).
- KURU, Baki:** İcra ve İflas Hukuku, C.II, 3. Baskı, İstanbul, 1990, (İcra, C.II).
- KURU, Baki:** Hukuk Muhakemeleri Usulü, C.I, 6. Baskı, İstanbul 2001, (Hukuk, C.I).
- KURU, Baki:** Hukuk Muhakemeleri Usulü, C.II, 6. Baskı, İstanbul 2001, (Hukuk, C.II).
- KURU, Baki/**
- ASLAN, Ramazan/**
- YILMAZ, Ejder:** İcra ve İflas Hukuku, Ders Kitabı, Yetkin Yayınları, Ankara 1991.
- ÖNCEL, Mualla/**
- KUMRULU, Ahmet/**
- ÇAĞAN, Nami:** Vergi Hukuku, Ankara, 2004.
- ÖZBALCI, Yılmaz:** Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, Yorum ve Açıklamaları, Ankara, 2000.

* Dipnotlarda geçen eserler, yazarların soyadları ile anılmıştır. Aynı yazarın birden fazla eserine yapılan atıflar, kısaltılmış şekliyle parantez içinde gösterilmiştir.

POSTACIOĞLU,

İlhan E.: İcra Hukuku Esasları, 4. Baskı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1982.

ŞİMŞEK, Edip: Amme Alacakları Tahsil Usulü Kanun Şerhi, İstanbul, 1996.

TÜRK DİL KURUMU: Türkçe Sözlük, C.I, Ankara, 1988.

UYAR, Talih: "Hacizden Doğan İstihkak Davalarında Yargılama", Prof. Dr. E. Hırş'ın Hatırasına Armağan, 1902-1985, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü, Ankara 1986, s.817-844.

ÜNLÜ, Cengiz: Amme Alacaklarının Tahsili usulü Hakkında Kanun, Ankara, 1995.

ÜSTÜNDAĞ, Saim: İcra Hukukunun Esasları, İstanbul, 1995.